

Tantárgyi tematika és félévi követelményrendszer

Középkor (476–1492) szeminárium (TRO 1011)

Dr. Habil Gulyás László Szabolcs

Féléves tematika:

1. Bevezetés
2. A Római Birodalom válsága, a kora középkori germán királyságok (Odoaker, vandálok, osztrogótok, burgundok, vizigótok, langobardok)
3. A barbárok (kelták, hunok, avarok)
4. Frank Királyság a Meroving – dinasztia bukásáig (481–751).
5. Nagy Károly és kora
6. ZH
7. Az angolszász királyságok és a vikingek
8. Az arabok és a kazárok
9. Kelet-Európa története a korai középkorban, a szláv honfoglalás
10. Bizánc
11. Gazdaság és társadalom a korai középkorban
12. Művelődés a korai középkorban
13. ZH
14. Értékelés

A foglalkozásokon történő részvétel:

- A gyakorlati foglalkozásokon a részvétel kötelező. A félévi hiányzás megengedhető mértéke teljes idejű képzésben a tantárgy heti kontaktóraszámának háromszorosa. Ennek túllépése esetén a félév nem értékelhető (TVSz 8.§ 1.)

Félévi követelmény: gyakorlati jegy

Az értékelés módja, ütemezése:

Az értékelés alapja nappali tagozaton 2 zárthelyi dolgozat (az első a 6. héten, a második a 13. héten, javítási lehetőség a 14. héten), valamint egy szemináriumi dolgozat beküldése november 15-ig a gulyaslsz@freemail.hu email címre. Levelező tagozaton egy zh és egy beadandó dolgozat a megbeszélte időpontban.

A félévközi ellenőrzések követelményei:

A zárthelyi dolgozatok megírása az előre megbeszélte tananyag alapján fog történni.

Az érdemjegy kialakításának módja:

Az érdemjegy a zárthelyi dolgozatok és a beadandó szemináriumi dolgozat osztályzatainak számtani átlaga alapján tevődik össze. Amennyiben az osztályzatok közül valamelyik elégtelen, a féléves jegy is elégtelen.

Szakirodalom

Összefoglaló munkák

- Brown P.: Az európai kereszténység kialakulása 200–1000. Bp., 1999.
- Canning, Joseph, A középkori politikai gondolkodás története (300–1450). Bp., 2002.
- Dawson, C.: Európa születése. Bp., é. n.
- Donald M: A középkori Európa atlasza. Bp., 1989,
- Duby, G.: Emberek és struktúrák a középkorban. Bp., 1978.
- Duby, G.: Franciaország története: a kezdetektől a Bourbon-restaurációig. Bp., 2005.
- Európa a korai középkorban (3–11. sz.). Szerk. Angi János et al. Debrecen, 1997.
- Európa ezer éve. A középkor. I-II. Szerk Klaniczay Gábor. Bp., 2004.
- Európa és a Közel-Kelet V–XV. század. Szerk. Sz. Jónás Ilona. I/1–I/2. Bp., 1971.
- Gergely Jenő: A pápaság története, Bp., 1982.
- Sz. Jónás Ilona, Európa hatalmai a honfoglalás korában. A Frank Birodalom utódállamai. Rubicon, 1996/7.
- Katus László: A középkor története. Bp., 2000.
- Körkép a középkorról. Szerk. Robert Bartlett. Ford. Balázs Éva és mások. Bp., 2002
- Középkori egyetemes történeti szöveggyűjtemény. Szerk. Sz. Jónás Ilona. Bp., 1999.
- Makkai László: Az európai feudalizmus jellegzetességei. Bp., 1987.
- Southern R. W.: A nyugati társadalom és az egyház a középkorban. Bp., 1987.

Egyes speciális rész kérdésekre fókuszáló munkák

A Római Birodalom válsága, a kora középkori germán királyságok

Szakirodalom:

- Bálint Csanád: Az ethnosz a kora középkorban (A kutatás lehetőségei és korlátai). Századok 140 (2006) 277–346.

- Geary, Patrick: A nemzetek mítosza. Európa népeinek születése a középkorban. Bp., 2014.
- Sz. Jónás Ilona: Barbár királyok. Bp., 1994.
- Schäfer Tibor: „A germán népek etnogenezise.” Acta Historica 106 (1998) 79–87.

Források:

- Ammianus Marcellinus: Róma története. Ford. Szepesy Gyula. Bp., 1993.
- Germania. Tacitus összes művei. Ford. Borzsák István. Szeged, 2001.
- Iordanes: Getica. A gótok eredete és tettei. Bp., 2004.

A barbárok (kelták, hunok, avarok)

A hunok

Szakirodalom

- Attila és hunjai. Szerk. Németh Gyula. Bp., 1986.
- Bóna I.: A hunok és nagykirályaik. Bp., 1993.
- Bóna István – Cseh János – Nagy Margit – Tomka Péter – Tóth Ágnes: Hunok – Gepidák – Langobardok. Történeti tézisek és címszavak. Összeáll. Bóna I. [Magyar Őstörténeti Könyvtár 6.] Szeged, 1993.
- Czeglédy K., Nomád népek vándorlása Napkelettől Napnyugatig. Bp., 1969.
- Harmatta János: A hun aranyíj. MTAK I. 1 (1951) 123–187.
- Harmatta János: A hun birodalom felbomlása. A hun társadalom Attila korában. MTAK II. 2 (1952), 147–192.
- Fettich N., Régészeti tanulmányok a késői hun fémművesség történetéhez. Arch. Hung. XXXI.
- Hansgerd Göckenjan: Felderítők és kémek. Tanulmány a lovasnomád hadviselés stratégiájáról és taktikájáról. In: Nomád népvándorlások, magyar honfoglalás. Szerk. Felföldi Szabolcs – Sinkovics Balázs. (Magyar Őstörténeti Könyvtár 15.) Bp., 2001. 57–66.
- Kiss P. Attila: Germán népek részvétele a hunok hadjárataiban. Hadtörténelmi Közlemények 123 (2010) 137–167.
- Schäfer Tibor: A germán népek etnogenezise. Acta Historica 106. (1998.) 79–87.
- Schäfer Tibor: A hun királyi intézmény és hatalom. In: A Kárpát-medence és a steppe. Szerk. Márton Alfréd. (Magyar Őstörténeti Könyvtár 14.) Bp., 1997. 19–27.
- Schäfer Tibor: A hun birodalom felbomlása. In: Nomád népvándorlások, magyar honfoglalás. Szerk.: Felföldi Szabolcs – Sinkovics Balázs. (Magyar Őstörténeti Könyvtár 15.) Budapest, 2001. 25–35. o.
- Schäfer Tibor: Lovasnomád hatás a keleti germán népekre. In: Fegyveres nomádok, nomád fegyverek. Szerk.: Balogh László – Keller László. (Magyar Őstörténeti Könyvtár 21.) Bp., 2004. 20–25.
- Thompson, E. A.: A hunok. Szeged, 2003.
- Tomka P.: A sztyeppe temetkezési szokások sajátos változata. A hun halotti áldozat. Arrabona 22–23 (1986), 35–56.
- Váczy Péter György: A hunok Európában. Gödöllő, 2010.

- Vásáry István: A régi Belső-Ázsia története. Bp., 2003.

Források

- A bizánci irodalom kistükre. Bp., 1974.
- Ammianus Marcellinus: Róma Története. Ford. Szepesy Gyula. Jegyz. és utószó: Adamik Tamás. Bp., 1993.
- Hunok és rómaiak – Priskos Rhétor összes töredéke. Máriabesnyő – Gödöllő, 2017.
- Jordanes: Getica. A gótok eredete és tettei. Szerk.: Kiss Magdolna. Budapest, 2004.
- Priskos rhétor töredékei. Követségben Attila, a hunok nagykirálya udvarában; Szilágyi Sándor ford. jav., kieg. Patay-Horváth András, szerk., jegyz., utószó Szebelédi Zsolt. Máriabesnyő, 2014 (Fontes historiae antiquae)
- Szemelvények a történetíró feljegyzéseiből; ford., jegyz. Tokaji Zsolt, szöveggond., ford. Tőkei Ferenc; Balassi, Bp., 1999 (Kínai-magyar irodalmi gyűjtemény, II/5.)
- Szemelvények Priskos Rhétor töredékeiből; ford., jegyz. Szilágyi Sándor. Bp., 1904 (Magyar könyvtár)
- Sima Qian: A hunok legkorábbi története. A Shi ji 110. kötete. Fordította: Du Yaxiong és Horváth Izabella. Peking, 1997.

Az avarok

Szakirodalom

- Az avarok kincsei: VI–IX. századi leletek magyar múzeumok gyűjteményeiből. Szerk. Kürti Béla – Szekeres Ferenc. Bp., 1986.
- Bóna István: A népvándorlaskor és kora középkor története. In Magyarország története I/1. Szerk. Székely György (főszerk.) – Bartha Antal (szerk.), Bp., 1984. 310–346.
- Bálint Csanád: Kelet, a korai avarok és Bizánc kapcsolatai. Szeged, 1995. (Magyar Őstörténeti Könyvtár 8.)
- A nagyszentmiklósi kincs. Varia Archaeologica 16. Szerk. Bálint Csanád. Bp., 2004.
- Czeglédy Károly: Nomád népek vándorlása napkelettől napnyugatig. Bp. 1969. (Kőrösi Csoma Kiskönyvtár 8.)
- Dobrovits Mihály: „Avarnak nevezték magukat”. Theophylactos álavarjainak kérdéséhez. In Hadak útján. A népvándorlaskor fiatal kutatóinak konferenciája. Szerk. Bende Livia – Lőrinczy Gábor – Szalontai Csaba, Szeged, 2000. 191–196.
- Dobrovits Mihály: „Az avar kérdés és az apar népnév az orchoni feliratokon.” In: A Kárpát-medence és a steppe. Szerk.: Márton Alfréd. Budapest: Balassi Kiadó, 2001. 86–105. o.
- Kovács Tibor – Garam Éva: A nagyszentmiklósi kincs. Bp., 2002.
- Ligeti Lajos: A pannóniai avarok nyelve. Magyar Nyelv 82 (1986) 129–151.
- Szádeczky-Kardoss Samu: Az avarok története Európában. In: Árpád előtt és után. Szerk. Kristó Gyula – Makk Ferenc. Szeged, 1996. 21–30.
- Szenthe Gergely: A késő avar kor mint régészeti korszak és történeti problematika (Kr. u. 650/700–840–850). Magyar Tudomány 182 (2021) 90–100.
- Szőke Béla Miklós: Plaga Orientalis. (A Kárpát-medence a honfoglalás előtti évszázadban). In: Honfoglaló őseink. Szerk. Veszprémy László. Bp., 1996. 21–43.
- Váczy Péter: A frank háború és az avar nép. Századok 108 (1974) 1041–1061.

- Vida Tivadar: '...Kérték, hogy Pannoniában lakhassanak'. Az avarok letelepedése. In: Régészeti Dimenziók. Szerk. Anders Alexandra – Raczky Pál – Szabó Miklós. Bp., 2010. 105–122.
- Vida Tivadar: Az avar kori népesség keleti összetevői a régészeti és genetikai források fényében. Magyar Tudomány 182 (2021) 75–89.
- Vásáry István: A régi Belső-Ázsia története. Bp., 2003.

Források

- Olajos Terézia: A IX. századi avar történelem görög nyelvű forrásai. Szeged, 2001.
- Szádeczky-Kardoss Samu: Az avar történelem forrásai 557-től 806-ig. (Magyar Őstörténeti Könyvtár 12) Bp., 1998.
- Theophülaktosz Szimokkátész: Világtörténelem. Ford. Olajos Terézia. (Magyar Őstörténeti Könyvtár 26.) Bp., 2012.
- Menandrosz. In: A magyarok elődeiről és a honfoglalásról. Szerk. Györffy György. Bp., 2002. 77–83.

Frank Királyság a Meroving – dinasztia bukásáig (481–751).

- Duby, G.: Franciaország története: a kezdetektől a Bourbon-restaurációig. Bp., 2005.
- Európa a korai középkorban (3–11. sz.). Szerk. Angi János et al. Debrecen, 1997.
- Európa ezer éve. A középkor. I-II. Szerk. Klaniczay Gábor. Bp., 2004.
- Katus László: A középkor története. Bp., 2000.
- Papp Imre: Nagy Károly és kora. (Történeti kézikönyvtár) Debrecen, 1997.
- Tours-i Gergely: Korunk története. A frankok története. Ford. Mezei Mónika – Adamik Tamás. Pozsony, 2010.

Nagy Károly és kora

- Dixon, Philip: Britek, frankok, vikingek. Bp. 1985.
- Duby, G.: Franciaország története: a kezdetektől a Bourbon-restaurációig. Bp., 2005.
- Einhard: Nagy Károly élete. Ford. Dékányi Kálmán. Bp., 1901.
- Európa a korai középkorban (3–11. sz.). Szerk. Angi János et al. Debrecen, 1997.
- Hahner Péter: A "Capeting-csoda". A királyi hatalom kiépítése. Rubicon, 2000/1-2.
- Katus László: A középkor története. Bp., 2000.
- Papp Imre: Nagy Károly és kora. (Történeti kézikönyvtár) Debrecen, 1997.
- Frank királyi évkönyvek. Annales Regni Francorum. Bp., 2021.
<https://mki.gov.hu/hu/e-konyvtar-hu/kiadvanyok-hu/frank-kiralyi-evkonyvek>

Az angolszász királyságok és a vikingek

- Bárány Attila. Britek, angolszászok, vikingek. Észak-Nyugat-Európa a korai középkor századaiban. Máriabesnyő-Gödöllő, 2008.
- Beowulf. Ford. Szegő György. Szerk. Halácsy Katalin. Bp., 1994.
- Bronsted J.: A vikingek. Bp., 1983.
- Davis, R. H.: A normannok. Mítosz és valóság. Bp., 2002
- Dixon, Philip: Britek, frankok, vikingek. Bp. 1985.
- Roesdahl, Else: A vikingek. Bp., 2007.

- Szántó György: Anglia története. Bp., 1987.
- Vikingek az angolszász krónikában. Szerk. Rimaszombati Károly. (Documenta historica, 31.) Szeged, 1997.
- Wood, Michel: A sötét középkor. A Brit – szigetek népeinek korai története. Pécs, 2007.
- History, 2013. febr. III. évf. 2. szám, Arthur királyra vonatkozó tanulmányok

A kazárok és az arabok

A kazárok

Szakirodalom

- Balogh László: A kazárok zsidó hitre térése. In: Térítés, megtérés. A világvallások terjedése Kelet-Európa népei között. Szerk. Balogh L. – Kovács Sz. Bp., 2009. 53–65.
- Bartha Antal: Kijev és Itil. Történelmi Szemle 7 (1964) 223–253.
- Bálint Csanád: A Kazár Kaganátus régészeti kutatása a Szovjetunióban. Magyar Tudomány 87 (1980) 381–386.
- Czeglédy Károly: A szakrális királyság a steppei népeknél. Magyar Nyelv 70 (1974) 11–17.
- Czeglédy Károly: Magyar őstörténeti tanulmányok. (Budapest Oriental Reprints. Series A 2.) Bp., 1985.
- Fodor István: Kazárok és kabarok. In: Magyarrá lett keleti népek. Szerk. Szombathy Viktor – László Gyula. Bp., 1988. 61–105.
- Golden, Peter Benjamin: A kazárok megtérése a zsidó hitre. (Csodaszarvas II.) Bp., 2006, 39–76.
- Magyarok a honfoglalás korában. (Magyar őstörténet sorozat, no. 2.) Szerk. Sudár Balázs. Bp., 2015.
- Márton Alfréd: Szakralitás és hatalom a türköknél. Aetas (1997) 2–3. sz. 72–79.
- Noonan, Thomas S.: Bizánc és a kazárok: vajon különleges kapcsolat fűzte össze őket? In: Bizánci diplomácia. Szerk.: Shepard, J. – Franklin, S. Ford. Bódogh-Szabó P. Bp., 2006, 148–180.
- Róna-Tas András: A magyarság korai története. (Magyar Őstörténeti Könyvtár 9.) Szeged, 1995.
- Stampfer, Shaul: Áttértek-e a kazárok a zsidó vallásra? Századok 153 (2019) 101–122.
- Tóth Sándor László: Birodalmak, államok és népek a IX. századi Kelet-Európában. Életünk 7 (1996) 571–598.
- Vásáry István. A régi Belső-Ázsia története. Bp., 2003.
- Zimonyi István: A kazárok szerepe Kelet-Európában. Magyar Tudomány 103 (1996) 952–957.

Források:

- Bíborbanszületett Konstantin. A Birodalom Kormányzása. Ford. Moravcsik Gyula. Szeged, 2003.
- Ibn Fadlán: Beszámoló a volgai bolgárok földjén tett utazásról. Ford. Simon Róbert. Bp., 2007.

- Kmoskó Mihály: Mohamedán írók a steppe népeiről. (Földrajzi irodalom. I/1–I/3.) Bp., 1997–2007.
- József kazár kagán levelezése:

<https://web.archive.org/web/20110122024502/http://finnugor.elte.hu/tortenelem/Forrasok/jozsef.htm>

Az arabok:

- Benke József, Az arabok története. Bp., 1987.
- Cahen, Claude: Az iszlám. A kezdetektől az Oszmán Birodalom létrejöttéig. Bp., 1989.
- Európa a korai középkorban (3–11. sz.). Szerk. Angi János et al. Debrecen, 1997.
- Goldziher Ignác művei

<https://terebess.hu/keletkultinfo/lexikon/goldziher.html>

- Katus László: A középkor története. Bp., 2000.

Kelet-Európa története a korai középkorban, a szláv honfoglalás

- Európa a korai középkorban (3–11. sz.). Szerk. Angi János et al. Debrecen, 1997.
- Katus László: A középkor története. Bp., 2000.
- Filippov Szergej: Az oroszok története.
https://web.archive.org/web/20130610121310/http://szlavintezet.elte.hu/szlavtsz/slav_civil/orosz-tortenelem.htm#_Toc136221480
- Niederhauser A szláv államok kialakulása. Bp., 1949.
- Niederhauser Emil: Kelet-Európa története. Bp., 2001.
- Niederhauser et al.: Országok története. Bp., 2001.
- Sudár Balázs (szerk.): Magyarok a honfoglalás korában. (Magyar őstörténet 2.) Bp., 2015.
- Tóth Sándor László: Birodalmak, államok és népek a IX. századi Kelet-Európában. Életünk 7 (1996) 571–598.

Bizánc

- A bizánci irodalom kistükre. Szerk. Simon Róbert – Székely Magda – Dimitriosz Hadzisz. Bp., 1974.
- Bórisz Császár: A bizánci birodalom kormányzása. Ford. Moravcsik Gyula. Bp., 2003.
- Bréhier, Louis: Bizánc tündöklése és hanyatlása. I–III. Bp., 1997–1999.
- Brown, Peter: Az európai kereszténység kialakulása. Bp., 1999.
- Classen, Peter: Cremonai Liudprand. A Nyugat és Bizánc a 8–10. században. Bp., 2000.
- Kapitánffy István – Caruha Vangelio – Szabó Kálmán: A bizánci és az újjörög irodalom története. Bp., 1989.
- Obolensky, Dimitri: A Bizánci Nemzetközösség. Kelet-Európa 500–1453. Bp., 1999.
- Ostrogorsky, Georg: A bizánci állam története. Bp., 2003.
- Oszlop a hegyen – Stylita Szent Simeon élete. Szerk. Nacsinák Gergely András – Xeravits Géza. Bp., 2009.
- Schreiner, Peter: Bizánc. Bp., 2002.
- Shepard, Jonathan – Simon Franklin: A bizánci diplomácia. Bp., 2006.

- Prokopios: Titkos történet. Ford. Kapitánffy István. Bp., 1984.
- Theophülaktosz Szimokattész: Világtörténelem. Ford. Olajos Terézia. Bp., 2012.